

Časopis Přehled, vydávaný pražským Ústavem pro vědeckou práci a výuku marxismu-leninismu, zaujme každého pracovníka v těchto oborech nejen bohatostí obsahu, nýbrž také a především proto, že je to první náš časopis, který plánovitě soustřeďuje příspěvky ze všech kateder společenských věd. Již před dvěma roky jsme upozorňovali ve Sborníku na to, jak škodlivá je přemrštěná specializace v jednotlivých úsecích marxismu-leninismu a jak pro upříslnou snahu o vystižení specifických rozdílů mezi jednotlivými současnými marxismu-leninismu nezřídka zapomínáme na jejich jednotu. V tomto směru znamená Přehled velký krok vpřed. Přináší nejen „přehled“ činnosti na katedrách marxismu-leninismu, nýbrž také podněcuje ke koordinaci a sjednocení veškeré naší práce. Kvalita dosavadních příspěvků je nesporná, nicméně i ta skutečnost, že Přehled uveřejňuje články jak známých vědeckých pracovníků, tak „začínajících autorů“, napomáhá k objektivnímu poznání skutečné situace na katedrách. Živá, otevřená výměna názorů, kterou časopis podporuje a vyžaduje, podává také věrný obraz o čilém ruchu na pracovištích, která hrají tak mimořádně odpovědnou úlohu ve vědeckém a politickém životě našich vysokých škol.

Josef Macháček

Knižní filosofická produkce v ČSR (1958—1959). Přehled knižní filosofické produkce v ČSR, zaznamenávající publikace vydané od 1. IV. 1958 do 1. IV. 1960, navazuje na zprávu „Knižní filosofická produkce v ČSR (1956—1957)“, která byla otištěna SPFF 1958, řada filosofická B 5, str. 123—128. Přidržíme se proto již zavedeného třídění vydaných prací do tří základních oddílů: 1. dialektický materialismus, 2. historický materialismus, 3. dějiny filosofie; v rámci těchto tematických okruhů uvádíme i publikace s logickou a etickou problematikou. Podobně jako v předcházejícím přehledu, tak i nyní zařazujeme kromě původních prací i vydávané filosofické texty, překlady cizí filosofické literatury a nejvýznamnější publikace populárně vědecké.

(Používané zkratky: P = Praha, B = Bratislava, M = Martin, ČS = Československý spisovatel, ČSAV (SAV) = Československá (Slovenská) akademie věd, MF = Mladá fronta, NKLHU = Nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, NV = Naše vojsko, O = Orbis, Os = Osveta, SNPL = Státní nakladatelství politické literatury, SVPL = Slovenské vydavateľstvo politickej literatúry, SvS = Svobodné slovo, SPN = Státní pedagogické nakladatelství, SVTL = Slov. vydavateľstvo technickej literatúry.)

I. Dialektický materialismus

Z původních prací z oboru dialektického materialismu je třeba uvést především sborník *Filozofie a přírodní vědy* (P. SNPL 1959. 486 s.). Autoři jednotlivých kapitol — J. Čeleda, J. Buchniček, J. Linhart — zkoumají otázky fyziky, chemie, biologie a fyziologie; v úvodní pasáži podává C. Michalová stručný nástin úlohy přírodních věd v dějinách materialistického myšlení. Filosofickými otázkami matematiky, vývojem základních matematických pojmů aj. se zabývá monografie S. Felbera, *Filozofia matematiky* (B. SAV 1959. 194 s.). Do souvislosti s těmito publikacemi je třeba zařadit i spis L. Riegra, *Prolegomena ke kosmologii* (P. ČSAV 1958, 73 s.).

Sborník *Marxistická filozofie a naše dnešní politika* (P. SNPL 1959. 84 s.) přináší přednášky z konference o Leninově knize *Materialismus a empiriokriticismus* (např.: V. Ruml, Aktuální význam Leninova filosofického odkazu, J. Zelený, O hegelizujících tendencích aj.).

Další původní práce mají již ráz populárně vědecký — i když i ony se mnohdy pokoušejí o nový pohled na zkoumanou otázku: A. Samek, *Přehled dialektického materialismu pro potřeby propagandy* (Plzeň, Kr. nakl. 1959, 187 s.); L. Drapač, *Hnota, formy její existence a podstata vědomí* (P. SNPL 1959. 109 s.); B. Fajkus, *Materiální jednotu světa* (P. SNPL 1959); V. Ruml, *O předmětu filozofie* (P. SNPL 1959. 44 s.); A. Kolman, *Filozofické problémy současné fyziky* (Os 1958. 54 s.). V novém doplněném vydání vyšla knížka J. Cvekla, *O materialistické dialektice* (P. SNPL 1958. 126 s.). Jako učební text byla vydána skripta katedry základů marxismu-leninismu Slovenské vysoké školy technické, *Marxistická filozofia I.* (Dialektický materialismus) (B. SVTL 1958, II. vyd. 1959. 117 s.).

Z oboru dialektického materialismu byly přeloženy tyto práce: učebnice *Základy marxistické filozofie* (P. SNPL 1959. 660 s., slov. B. SVPL 1959. 663 s.); *Kategorie materialistické dialektiky* (P. SNPL 1958. 259 s.); B. M. Kedrov, *Negace negace* (P. SNPL 1959. 70 s.). Ve dvou vydáních vyšel spisek O. Groppa, *Dialektický materialismus* (P. SNPL 1959. 85 s.). Na Slovensku bylo dále vydáno: V. M. Kaganov, *Dialektický materialismus a přírodní vědy* (B. SVPL 1958. 55 s.); T. I. Ojserman, *Základné stupně poznávacieho procesu* (B. SVPL 1958. 61 s.); A. S. Arseniev, *Je vesmír poznateľný?* (B. SVPL 1958. 26 s.).

Poměrně velký počet publikací je věnován problematice logiky. K. Berka v práci *K dějinám výrokové logiky v antice* (P. ČSAV 1959. 100 s.) sleduje historické podmínky vzniku antické výrokové logiky stoiků, zvláště pak rozebírá učení Galénova a Boethiovo. Některými otázkami moderní teorie definice mimologických pojmů se zabývá P. Materna v monografii *Zu einigen Fragen der modernen Definitionslehre* (P. ČSAV 1959. 74 s.). V německém jazyce byly vydány i práce M. Mlezivy, *Die mittelbare Axiomatisierung der die Implikation enthaltenden Systeme der Zweiwertigen Aussagenkalküls* (P. ČSAV 1959. 68 s.) a O. Weinbergera, *Die Sollsatzproblematik in der modernen Logik* (P. ČSAV 1959. 161 s.). K podobné tématice se Weinberger vrací i ve svých *Studiih k logice normativních vět* (P. ČSAV 1960. 68 s.), obsahujících pojednání Theorie důsledkových vztahů a hypotetická normativní věta a Dvě oblasti logiky normativních vět. Kolektiv pražských logiků (*Zich, Berka, Jauris, Materna, Mleziva a Weinberger*) připravil také úvod do problematiky logiky, nazvaný *Moderní logika* (P. O 1958. 240 s.). S větším pedagogickým zřetelem, a proto i mnohem přístupněji je napsaná vysokoškolská učebnice logiky od O. Weinbergera, *Logika* (P. SPN 1959. 275 s.), která je přepracovaným vydáním dřívějších skript (Kurs logiky pro právníky, P. SPN 1957; slovensky B. SPN 1959). *Zichova* knižka *Význam logiky pro práci vysokoškolského učitele* (P. SPN 1959. 98 s.) chce vysokoškolskému učiteli především ukázat, jak ve vyučování lze s prospěchem využívat metod a výsledků formální logiky. K. Berka je také autorem populárního výkladu *O vzniku logiky* (P. SNPL 1959. 96 s.).

Metodologickými otázkami věd se zabývají práce L. Tondla, *K problematice kauzální analýzy společenského jednání* (P. ČSAV 1958. 95 s.) a kolektivní dílo O. Zicha, I. Málka a L. Tondla, *K metodologii experimentálních věd* (P. ČSAV 1959. 342 s.), přinášející studie o historické metodě a experimentu, o některých logických a metodologických stránkách experimentu a o kauzální analýze a kauzální explikaci.

II. Historický materialismus

Sborník statí *Materialistická dialektika a dnešní problémy socialistické společnosti* (P. SNPL 1958. 157 s.) přináší referáty z celostátního semináře oddělení propagandy a agitace ÚV KSČ z dubna 1958 (např. J. Srovnal, *Marxistická dialektika — součást teoretické výzbroje komunistů*; M. Kaláb, *Učení o rozporech*; E. Kadlecová, *K některým otázkám vztahu obecného a zvláštního v současné společenské praxi*; L. Stoll, *K otázce socialistického humanismu aj.*). K objasnění základních otázek marxistického materialistického pojetí dějin je zaměřena práce J. Zeleného, *Historický materialismus* (P. SNPL 1958. 103 s.). Dále vyšly monografie: J. Sedlák, *Marxisticko-leninská teorie tříd a třídního boje* (P. SNPL 1959. 110 s.) a L. Hrzal, *Úloha lidových mas a osobnosti v dějinách* (P. SNPL 1959. 101 s.). Jako učební text byla vydána práce kolektivní katedry základů marxismu-leninismu Slovenské vysoké školy technické, *Marxistická filozofie II.* (Historický materialismus). (B. SVTL 1958, II. vyd. 1959. 101 s.).

Kritický výklad současné buržoazní, zvláště americké sociologie, jejich metod a techniky podávají J. Klofáč a V. Tlustý v práci *Současná empirická sociologie* (P. O 1959. 231 s.). V novém, přepracovaném vydání vyšla kniha J. Klofáče, *Materialistické pojetí dějin* (P. SNPL 1959. 266 s.).

Z ruštiny byl přeložen sborník statí *Úloha lidových mas a osobnosti v dějinách* (B. SVPL 1958. 396 s.) a další dvě drobné práce: A. I. Demidenko, *Kritika súčasnej buržoaznej sociológie* (B. Os 1959. 77 s.); M. S. Bachtov, *Čo je mikrosociológia?* (B. SVPL 1958. 42 s.); z francouzštiny kniha R. Garaudyho, *Sloboda* (B. SVPL 1958. 505 s.).

Z oboru vědeckého komunismu upozorňujeme alespoň na několik učebních textů: M. Kaláb a kolektiv, *Vědecký komunismus, díl I.—V.* (P. SPN 1959); J. Šabata a kolektiv, *Úvod do studia vědeckého komunismu I., II.* (P. SPN 1959 a 1960); K. Slivka — R. Hrbek, *Vznik vědeckého komunismu* (B. SVTL 1958) aj. Jako učební text ÚV KSČ vyšly *Aktuální otázky třídního boje a lidově demokratického státu* (1959, 58 s.).

O boji komunistických stran proti soudobému revizionismu pojednává sborník původních statí *Proti revizionismu* (P. SNPL 1959. 420 s.); sborník *Jednotně proti soudobému revizionismu* (P. SNPL 1958. 325 s., slovensky B. SVPL 1958, 306 s.), zaznamenávající ohlas komunistických a dělnických stran na VII. sjezd Svazu komunistů Jugoslávie, a překlad brožury Luigi Longa *Nový a starý revizionismus* (P. SNPL 1960. 30 s.).

Etické problematice byla v uplynulých dvou letech věnována pouze jedna původní knižní publikace — práce K. Máchy a M. Marušiaka, *Etika a dnešek* (P. ŠvS 1960. 196 s.). V jednotlivých kapitolách zabývají se autoři kritikou náboženské morálky, některými rysy morálky socialistické společnosti a podávají marxistické řešení problematiky svobody a mravní zodpovědnosti lidí a otázky smyslu lidského života.

(Z pedagogického hlediska se etikou problematikou zabývá F. Omelka v knize *Výchova mravních citů*, P. SPN 1958, 71 s.).

Také přeložená literatura z oboru etiky je poměrně málo početná: N. N. Krupská, *O komunistické výchově* (P. SNPL 1958, 391 s.); V. V. Kolbanovskij, *Nejlidštější morálka* (P. SNPL 1960, 84 s.).

Nejdůležitější úkol kulturní revoluce — vychovávat občany v duchu vědeckého světového názoru — lze plnit pouze za současného boje proti nejrůznějším buržoazním přežitkům. Jednou z jejich nejzakořeněnějších forem je náboženství, a proto byla v posledních dvou letech velká pozornost věnována vydávání publikací pojednávajících bezprostředně o náboženství.

Bylo vydáno několik původních prací. Knižka S. Felbera, *Věda a náboženství* (B. SVPL 1958, 222 s.) obsahuje vedle výkladu poměru vědy a náboženství i pasáže z dějin náboženství. *Kapitoly z dějin náboženství* (P. NV 1960, 328 s.) jsou dílem kolektivu autorů (O. Nahodil, I. Gregor, V. Prokela, A. Robek, J. Tureček, L. Valchář, M. Zubeň) a přináší vedle kapitol o vzniku náboženství, o křesťanství a jeho úloze v dějinách společnosti i zpracování dosud opomíjených otázek, jako jsou např. české lidové náboženství, náboženské blouznavectví v Čechách v období feudalismu, činnost Volné myšlenky atp. Zajímavým způsobem je napsána i závěrečná část knihy pojednávající o Vatikánu a Světové radě církví.

Národopisci O. Nahodil a A. Robek v práci *České lidové pověry* (P. O 1959, 224 s.) zpřesňují obsah pojmu pověra a seznamují čtenáře s nejrůznějšími českými lidovými pověrami a s jejich dávnými kořeny. Ivan Horvát v knize *Zázraky očima psychiatrie* (P. SNPL 1959, 134 s.) zjišťuje, jak se na vzniku některých náboženských představ podílely vlivy chorobných duševních stavů člověka. Zcela popularizační ráz mají dvě práce T. Halečky: *Původ křesťanského náboženstva* (B. Os 1959, 125 s.) a *Pohanské prvky v křesťanství* (M. Os 1958).

(Z pedagogického hlediska se otázkami vědecké ateistické výchovy zabývají knížky A. Glogara, *O výchově k vědeckému světovému názoru ve škole*, P. SPN 1959; L. Bělinová, *Ateistická výchova na mateřské škole*, P. SPN 1959; Z. Hindoše, *Sborník o ateistické výchově*, B. 1958.)

O typických formách spolupráce buržoazního státu s náboženskými organizacemi — se zvláštním zřetelem k církevní politické praxi předmnichovské ČSR — pojednává F. Vašečka v práci *Buržoazní stát a církev* (B. SAV 1958, 308 s.).

Čládek řada publikací byla přeložena: A. P. Každan, *Náboženství a ateismus ve starověku* (P. O 1960, 300 s.); sborník statí *Z dějin náboženství a ateismu* (P. SNPL 1959, II. vyd. 1960, 185 s.); J. M. Jaroslavskij, *Jak se rodí, žijí a umírají bozi a bohyně* (P. SNPL 1959, 261 s.); H. Hainchelín, *Původ náboženstva* (B. Os 1959, 296 s.); A. Robertson, *Původ křesťanství* (P. SNPL 1958, 212 s.); J. A. Kryveľev, *Evangelické báje a jejich smysl* (P. SNPL 1958, 90 s.); K. I. Voropajeva, *Žil Kristus?* (B. SVPL 1959, 109 s.); A. Bebel, *Potřebuje lid náboženství?* (P. SNPL 1958, II. vyd. 1960); I. Pavjolkin, *Je bůh?* (P. SNPL 1958, 52 s.); N. P. Baskin, *Bolo na počiatku slovo?* (M. Os 1958, 121 s.); E. Haeckel, *Je posmrtný život?* (P. SNPL 1959, 24 s.); H. Fuchsz, *Má bible pravdu?* (P. O 1959, 200 s.); sborník *Přírodní vědy a náboženství* (P. SNPL 1959, II. vyd. 1960, 129 s.); A. V. Lunačarskij, *Prečo nemožno veriť v boha?* (B. SVPL 1959, 96 s.); J. R. Lavreckij, *Vatikán* (P. SNPL 1959, 325 s.); K. A. Mollnau, *Hříchy politického katolicismu* (P. SNPL 1960, 188 s.); Schöneburg — Tondl, *Politický katolicizmus* (B. SVPL 1958, 64 s.); sborník *Církev a soudobá společnost* (P. SNPL 1959, II. vyd. 1960, 213 s.); sborník *Aké je poslanie cirkvi?* (B. SVPL 1959, 84 s.); M. A. Paňuk, *Věda a náboženstvo v spoločenskom živote* (B. SVPL 1959, 82 s.); I. P. Camerjan, *Lenin o náboženství* (P. SNPL 1959, 35 s.). V novém vydání vyšla knížka A. Tondiho, *Jesuité* (P. SNPL 1958, 360 s.) a sborník K. Marx—F. Engels, *O náboženstve* (B. SVPL 1959, 356 s.).

III. Dějiny filosofie

Výsledky práce našich historiků filosofie, zabývajících se dějinami světové předmarxistické filosofie a buržoazní filosofie po vzniku marxismu, vycházejí zatím většinou pouze časopisecky (ve Filosofickém časopise ČSAV a ve Filozofickém časopise SAV), případně jako úvodní stati k překládům prací klasiků předmarxistické filosofie.

Knižně byly vydány tři publikace a dva učební texty. Práce I. Hrušovského, *Tri iniciativy v dejinách filozofie* (B. SAV 1959, 176 s.) rozebírá tři nejvýznamnější období v dějinách filosofie: vznik řecké, zrod renesanční a nástup-marxistické filosofie; v druhé části knihy věnuje autor pozornost některým otázkám dialektického materialismu. Příspěvkem k poznání myšlení francouzských encyklopedistů je studie F. Boury, *Diderotovy filozofické a sociálně politické názory* (P. ČSAV 1958, 53 s.). Kritice buržoazní filosofie je věnován sborník *Současná západní filosofie* (P. O 1958, 215 s.). Jeho autoři (L. Tondl, K. Berka, M. Jetmarová, M. Machovec,

J. Klofáč) si všimají nejrozšířenějších a nejvlivnějších směrů buržoazní filosofie — novopozitivismu, pragmatismu, existenciální filosofie a současné západní sociologie. Dějiny filosofie antické otrokářské společnosti probírá učební text D. Machovce a J. Otáhalové, *Dějiny filosofie I.* (P. SPN 1958. 100 s.). J. Kudrna je autorem práce *Politické a historické názory italské renesance* (P. SPN 1958. 260 s.).

Z překladů je třeba uvést především první svazek Dějin filosofie (P. SNPL 1959. 608 s.), sledující vývoj světového filosofického myšlení do konce 18. a zač. 19. století. (Sovětské dějiny filosofie jsou rozvrženy celkem do šesti dílů: první dva svazky přehlížejí vývoj filosofie až do vzniku marxismu, další obsáhnou marxistickou filosofii a idealistické směry působící po vzniku marxismu.) Starořeckou filosofii se zabývá G. Thompson v práci *První filosofové* (P. SNPL 1958. 356 s.). Z díla F. Mehringa vyšel sborník statí *K dějinám filosofie* (P. SNPL 1959. 408 s.).

Rok 1959 přinesl hned dvoji jubileum Ch. Darwina: 150 let od jeho narození a 100 let od vydání jeho spisu *O původu druhů přirozeným výběrem*. Při této příležitosti vyšly práce K. Hájka, *Ch. Darwin a jeho učení vo svetle marxistickej filozofie* (B. Os 1959. 142 s.) a sborník statí *Ch. Darwin a dnešek* (P. O 1959. 196 s.). Z Darwinova díla byla vydána jeho *Cesta kolem světa* (P. MF 1959. 537 s.).

Dále pokračovalo systematické vydávání překladů děl klasiků předmarxistické filosofie (většina těchto prací vyšla v edici *Filosofická knihovna*). Jde o tyto publikace: Aristoteles, *Kategorie* (P. ČSAV 1958. 75 s.), *O vyjadřování* (P. ČSAV 1959. 63 s.); Galenos, *Úvod do logiky* (P. ČSAV 1959. 78 s.); Hlasatel humanitních a mírových myšlenek (E. Rotterdamský: *Žalozpěv míru a O slušném chování dětí*; P. SPN 1958. 114 s.); J. Meslier, *Závěť* (P. SNPL 1959. 724 s.); G. B. Mably, *Výbor z díla (O zákonodárství, Námitky proti filosofům — ekonomistům, O právech a povinnostech občana*; P. SNPL 1958. 167 s.); Morely, *Zákoník přírody* (P. SNPL 1958. 137 s.); La Mettrie, *Člověk stroj* (P. ČSAV 1958. 110 s.), *Pojednání o duši* (P. ČSAV 1959. 138 s.); P. H. D. Holbach, *Zdravý rozum* (P. SNPL 1960. 177 s.); T. Paine, *Práva člověka* (B. Os 1959. 281 s.); G. W. Hegel, *Fenomenologie ducha* (P. ČSAV 1960. 521 s.); L. Feuerbach, *Zásady filosofie budoucnosti a jiné práce* (P. ČSAV 1959. 153 s.), *Vybrané spisy z gnozeologie a etiky* (B. SVPL 1958. 368 s.); A. I. Gercen, *Diletantismus ve vědě* (P. SNPL 1960. 108 s.); J. Dietzgen, *Podstata lidské práce hlavou* (P. SNPL 1959. 89 s.).

Z problematiky dějin marxistické filosofie čerpá tematiku pouze jedna práce: studie I. Dubského, *Raná tvorba K. Marxe a B. Engelse* (P. SNPL 1958. 91 s.).

Přeložena byla tvorba M. I. Sidorova, G. V. Plechanov, vynikající propagátor marxistické teorie (P. SNPL 1958. 70 s.) a práce A. Cornua, *Karel Marx a moderní myšlení* (P. SNPL 1958. 130 s.).

Vyšly další spisy klasiků marxismu-leninismu. Spisy K. Marxe a B. Engelse pokračovaly vydáním 3.—7. svazku (P. SNPL, 3. sv. 1958, 665 s.; 4. sv. 1958, 625 s.; 5. sv. 1959, 737 s.; 7. sv. 1959, 682 s.); jednotlivě: K. Marx a F. Engels, *Manifest komunistické strany* (B. SVPL 1959. 68 s.), K. Marx, *Kapitál I.* (B. SVPL 1959), *Kapitál III., Kniha 2.* (B. SVPL 1958. 515 s.). V českém vydání *Spisů V. I. Lenina* vyšly svazky: sv. 36 (P. SNPL 1958. 742 s.), sv. 37 (P. SNPL 1959. 738 s.) a sv. 38 (P. SNPL 1960. 668 s.); několik svazků vyšlo v druhém vydání, případně jako dotisk prvního vydání. (Na Slovensku vydali ve Spisech V. I. Lenina sv. 12—19 a sv. 35).

Jako tématické sborníky byly vydány publikace: V. I. Lenin, *O národnosti a koloniální otázce* (P. SNPL 1958. 584 s.); V. I. Lenin, *Marxismus o státu* (P. SNPL 1960. 244 s.); V. I. Lenin, *O válce, armádě a vojenské vědě* (P. NV 1959, I. sv. 537 s., II. sv. 613 s.). K rychlé orientaci v díle V. I. Lenina má sloužit *Rejstřík ke spisům V. I. Lenina*, I. sv. (P. SNPL 1959. 777 s.) a speciálně zaměřený *rejstřík V. Selčenkové a G. Suncovové, V. I. Lenin o Velké říjnové revoluci* (P. SNPL 1958. 55 s.). L. Herchlová připravila *Zoznam prac V. I. Lenina* (B. Univ. knižnica 1959. 132 s.); jsou tu zaznamenány Leninovy práce, které vyšly v slovenském vydání *Spisů*, ve *Vybraných spisech* a v jednotlivých tématických sbornících.

Z díla G. V. Plechanova vyšly první dva svazky jeho *Vybraných filosofických spisů* (P. SNPL 1959. I. sv. 778 s., II. sv. 756 s.) a dále: *K otázce vývinu monistického nazerania na dejiny* (B. SVPL 1958. 317 s.) a *Socialismus a politický boj* (B. SVPL 1959. 439 s.). Dílo italského marxisty A. Gramscioho připomely českému čtenáři *Sešity z vězení* (P. ČS 1959. 143 s.).

Z bohaté literatury o životě klasiků marxismu-leninismu uvádíme alespoň *Vzpomínky na Marxe a Engelse* (přel. z ruštiny, P. SNPL 1958, 407 s.) a slovenské vydání knížky J. A. Stepanovcové, *Fridrich Engels* (B. SVPL 1958. 260 s.).

Z prací o dějinách české filosofie je třeba na prvním místě uvést sborník *Filosofie v dějinách českého národa* (P. ČSAV 1958. 304 s.), který přináší hlavní referáty z celostátní kon-

ference o dějinách české filosofie. Po úvodních kapitolách o problematice dějin filosofie pojednávají další kapitoly o filosofickém myšlení v určitých údobích (husitství, osvícenství) a o filosofickém díle některých významných postav dějin české filosofie (Komenský, Bolzano, Palacký, A. Smetana). Buržoazní filosofie si všimají kapitoly o české herbartovské filosofii a o filosofii T. G. Masaryka. Závěrečná stať pak pojednává o marxistické filosofii v českých zemích.

K. Kosík vydal obsáhlou práci *Česká radikální demokracie* (P. SNPL 1958. 488 s.). Nespokojil se s pouhým vylíčením životních osudů nejvýznamnějších představitelů naší radikální demokracie a s reprodukcí jejich názorů, ale pokusil se prozkoumat vznik a vývoj tohoto politického směru v celé jeho složitosti a s neustálým zřetelem k celkové problematice evropské revoluční demokracie. A. Kolman je autorem monografie nazvané prostě *Bernard Bolzano* (P. SNPL 1958. 223 s.; rusky vyšlo v Moskvě r. 1955). Autor tu podává syntetický pohled na život a dílo B. Bolzana; seznamuje čtenáře s jeho objevy matematickými, s názory filosofickými a společensko-politickými. První historiko-filosofickou monografií o významném českém přírodovědci J. Procházce je práce J. Černého, *Jiří Procházka a dialektika v německé přírodní filosofii* (P. ČSAV 1960. 346 s.). Černý ukazuje význam a místo J. Procházky v dějinách českého filosofického myšlení, upozorňuje na materialistické východisko Procházkovy odborné práce a na pozadí německé přírodní filosofie sleduje dialektické prvky jeho myšlení. Rozsahem menší jsou publikace M. Teicha, *Královská společnost nauk a počátky vědeckého průzkumu přírody v Čechách* (P. ČSAV 1959. 78 s.) a J. Purše, *K případu Karla Sabiny* (P. ČSAV 1959. 82.).

Rok 1959 přinesl také tři publikace věnované kritickému zhodnocení některých Masarykových názorů a jeho praktické politické činnosti. Nejde sice o práce historikofilosofické, ale je nepochybné, že důkladné osvětlení právě těchto otázek přispěje i vlastní práci dějepisců filosofie. J. Křížek v knize *T. G. Masaryk a česká politika* (P. SNPL 1959. 327 s.) sleduje Masarykovu politickou činnost v 80.—90. letech min. stol. na pozadí důkladné analýzy tehdejší společenské situace a činnosti politické skupiny „realistů“. J. Dolanský ve spise *Masaryk a Rusko předrevoluční* (P. ČSAV 1959. 324 s.) podává nejdříve celkový obraz česko-ruských vztahů a zkoumá, jak se utvářel Masarykův vztah k Rusku. Hodně pozornosti věnuje vysvětlení Masarykova „realismu“ a kritice jeho názorů na marxismus. Práce T. Syllaby, *T. G. Masaryk a revoluce v Rusku* (P. NV 1959. 265 s.) je jakoby pokračováním předcházejícího spisu: objasňuje Masarykovo pojetí „ruské otázky“ v XIX. stol. a podává obraz Masarykova vztahu k jednotlivým ideologickým a politickým směrům a stranám v průběhu tří ruských revolucí. Zvláštní pozornost věnuje jeho činnosti v Rusku v období mezi únorovou a Říjnovou revolucí a v průběhu Říjnové revoluce.

Z textů k dějinám českého filosofického myšlení lze zaznamenat vydání prvních svazků Spisů M. Jana Husa a J. A. Komenského: *Jan Hus, Sermones de tempore qui Collecta dicuntur, Spisy sv. VII.* (P. ČSAV 1959. 623 s.); *J. A. Komenský, Spisy I.* (práce pedagogické; P. SPN 1959. 449 s.). Mimo Spisy vyšlo souborné vydání Husových dochovaných universitních projevů, *Positiones — recommendationes — sermones* (P. SPN 1958. 245 s.). Dále bylo vydáno: *J. V. Frič, Paměti II.* (P. SNPL 1960. 750 s.); výběr z předválečných statí slovenského marxistického filosofa L. Szánta, *Vybrané state* (B. SVPL 1958. 337 s.). Z díla K. Gottwalda vyšel 14. sv. Spisů (P. SNPL 1958. 446 s.).

Pohled na záznam filosofické knižní produkce za uplynulá dvě léta ukazuje, že se práce našich filosofů i nadále úspěšně rozvíjela. Významné příspěvky publikovali zvláště dějepisci české filosofie (postrádáme ovšem spis o dějinách marxistické filosofie a kritický rozbor buržoazní filosofie z období mezi dvěma světovými válkami); menší je již přínos našich historiků filosofie pro poznání dějin světové filosofie předmarxistické, i pro kritické zhodnocení současné buržoazní filosofie.

Také z oboru dialektického a historického materialismu lze proti dřívějším letům zaznamenat větší počet publikací — i když je mnohdy o práce popularizačního charakteru. Je však třeba připomenout, že málo pohotovosti vykazujeme v pořizování překladů významných prací cizích současných autorů (rychle přeložit by si zasloužila např. Klausova kniha *Jesuiten, Gott und Materie* aj.). Bohatý je také seznam publikací našich logiků, zato však vydání jediné práce věnované etické problematice, jen dostatečným dílem splňuje požadavky, které na filosofické pracovníky kladou v tomto směru úkoly kulturní revoluce.

Jiří Gabriel